

"I+C: INVESTIGAR LA COMUNICACIÓN" (código para publicación: 301)

Impugnació de candidatures d'ANV. Lectures periodístiques sobre el procediment jurídic

Dolors Palau. Universitat de València

Paraules clau: discurs periodístic, estils, modalització, notícia, objectivitat

Introducció

Més enllà del debat abstracte sobre l'objectivitat dels mitjans de comunicació, invocat sovint des de l'àmbit de les empreses periodístiques i sostingut durant anys per un nucli influent de teòrics, aquesta comunicació planteja una anàlisi comparada sobre un corpus de textos publicats un mateix dia en huit periòdics i referits tots ells a un mateix esdeveniment informatiu. L'objectiu és mostrar les coincidències i divergències a l'hora de referir els mateixos fets –o, si es prefereix, les diferents arestes que els conformen–, a través d'un gènere que tradicionalment s'ha considerat com a paradigma de l'objectivitat periodística: la notícia. Es tracta d'una aproximació a les maneres de narrar la realitat, a les creacions lingüístiques dels mitjans –en aquest cas premsa diària d'informació general– i a com aquestes influeixen en la construcció d'unes o altres versions de la realitat social. Amb això es pretén qüestionar algunes creences i mites ben assentats en la tradició i en el saber/sentir comú professional, però summament febles a l'hora d'afrontar l'anàlisi empírica, derivada del contrast entre distints textos periodístics. Així, aquesta comunicació s'inscriu dins dels contorns de l'anàlisi textual i pren el comparatisme com a punt d'aproximació a les diferents realitzacions periodístiques que la doctrina objectivista considera –sempre que s'ajusten a uns estàndards d'impersonalitat i disposició estructural–, portadores d'eixa qualitat capaç, en aparença, d'expressar el mateix de distintes maneres. Com si el què i com es diu, la forma i el contingut, constituïren dues realitats paral·leles, dissociables sense més.

1. Notícia i interpretació

La distinció entre fets i opinions, sorgida al si del periodisme anglosaxó com a premissa per a aconseguir l'objectivitat, sustenta des de fa dècades les diferents propostes i tipologies de gèneres. Basant-se en ella, J. L. Martínez Albertos va desenvolupar la que s'ha vingut a conèixer com a tipologia llatina. Fruit de diverses evolucions, combina un doble criteri, estilístic i d'actitud de l'autor, per a diferenciar tres macro gèneres: informatius, per a la interpretació i per al comentari i l'opinió, que es corresponen,

respectivament, amb la voluntat de relatar, analitzar i persuadir (1991: 181). Per relatar entén elaborar missatges no intencionals, objectius, realitzats amb dades comprovables, però també amb un ‘estil informatiu’ (impersonalitat, frases curtes, piràmide invertida, estil nominal, absència d’adjectius i metàfores) a què atribueix una dimensió ètica. Aquests donarien lloc a gèneres com la informació (notícia) i el ‘reportatge objectiu’. Els macro gèneres per a la interpretació inclourien el reportatge interpretatiu i la crònica, que destaquen per la voluntat analítica –no editorialitzant– i per “un estil literari molt personal”. Finalment, els gèneres per al comentari i l’opinió pretenen persuadir i es presenten amb un estil ‘de sol·licitació d’opinió’ i amé o ‘fulletonesc’ (1991: 171-406).

Els textos seleccionats per aquesta anàlisi pertanyen, per la seua presentació i estructura (absència de la primera persona, ordre d’interés decreixent, disseny formal), al primer grup. No obstant això, una aproximació més detallada permet veure que difícilment compleixen els supòsits que els atribueix la proposta de Martínez Albertos, pel que fa a l’absència d’intencionalitat o ús de recursos com adjectius i metàfores. Ni tan sols amb les normes que dicten els seus propis llibres d’estil per a aconseguir l’objectivitat. La raó és senzilla. Els mitjans de comunicació, com han posat de manifest teòrics com Ll. Gomis (1987 i 1991), no són mers espills sinó intèrprets de la realitat social que trien, valoren, defineixen, etiqueten, elaboren necessàriament versions de la mateixa. I eixa interpretació, com han recalcat L. Núñez Ladevéze o F. Burguet, es realitza, bàsicament, a través del llenguatge. D’ahí que resulte obligada una aproximació lingüística als textos periodístics per a abordar amb rigor qualsevol debat sobre la seua suposada objectivitat.

La interpretació que realitzen els mitjans travessa les tres fases del treball periodístic, que Burguet ha identificat com a pre textual, textual i supra textual. La primera d’elles, de caràcter contextual, determina la selecció dels esdeveniments d’acord amb un criteri d’actualitat, encara que sense perdre de vista l’esdevenir diacrònic. Es tracta, en definitiva, diu Burguet, “de situar contextualment els esdeveniments per tal de percebre què és o, més ben dit, què és considera notícia i avaluar l’abast actual de la notícia considerada, la seva entitat informativa, el seu interès públic” (1997: 41). En aquest sentit es pot dir que tots els mitjans analitzats han coincidit a l’hora de triar els fets que s’estudien a continuació com a noticiables. Les diferències es manifesten, en canvi, en les altres dues fases. En l’estrat textual, el periodista “està en condicions de considerar unes dades i desestimar unes altres, de determinar l’estructura del text –ordenar de manera jeràrquica les dades de cada notícia, decidir el contingut de l’entrada i del cos de

la informació, confegir el titular” (1997: 41), segons la valoració que ha fet dels ingredients que conformen l’esdeveniment noticiós prèviament seleccionat. És ahí on es pot observar com les decisions al respecte, malgrat apuntar a una mateixa resolució de les instàncies judicials, no comparteixen pressupòsits d’interpretació contextual equivalents. Els titulars dels textos principals ofereixen una primera impressió que es manifesta de manera nítida en el tercer estrat, en la fase supra textual, aquella en què la notícia s’avalua en relació amb el conjunt que competeix per un espai informatiu. Els textos analitzats, en estar referits a esdeveniments complexos, s’estenen al llarg de diverses pàgines, amb peces que centren l’atenció en aspectes complementaris.

2. L’anàlisi pragmaestilística i les versions informatives

Sense llicència teòrica per a interpretar i absolutament vedat a qualsevol juí de valor, el gènere periodístic de la notícia presenta, en la pràctica, particularitats lèxiques, morfològiques o enunciatives que l’allunyen d’aquests estrets marges. La comunicació planteja apartar-se d’aquesta imatge distorsionada per a posar de manifest els elements lingüístics que contribueixen a la naturalesa interpretativa d’aquest gènere. L’anàlisi s’abordarà des de la pragmaestilística, una opció que permet acostar-se als textos periodístics en tant que realitzacions lingüístiques concretes i que fa possible un estudi de les micro estructures sense perdre de vista els condicionants contextuais i socials. Aquesta aproximació s’emmarca dins de l’estudi dels estils periodístics, considerats en plural, com el resultat de la configuració de les diverses formes de veure i construir la realitat. En aquest sentit, les estratègies de modalització, l’orde dels constituents de l’enunciat o la focalització es presenten com un recurs imprescindible a l’hora d’indagar en les formes d’inserció del punt de vista del periodista en els seus textos.

Aquesta comunicació és el resultat de l’anàlisi comparativa de trenta¹ textos publicats en l’edició del divendres 4 de maig del 2007 en huit periòdics: quatre d’àmbit estatal – *El País* (EP), *El Mundo* (EM), *ABC* (ABC) i *La Razón* (LR)–, dos editats a Barcelona – *La Vanguardia* (LV) i *El Periódico de Catalunya* (EpC)– i la resta a València – *Levante-EMV* (LE) i *Las Provincias* (LP). Per a dur-lo a terme, s’han triat aquelles informacions referides a la impugnació de candidatures del partit Acció Nacionalista Basca a les

¹ Si es té en compte el número de peces, principals o secundàries –identificades amb titular o epígraf–, la xifra varia entre les dues de LV i les sis de LR, EM o ABC, passant per les tres d’EpC i LE, i les quatre de LP. Tot això sense incloure articles d’opinió –presentes en molts d’ells– i editorials –*La Razón*. A més, cinc d’ells ho duen a la portada, com a tema d’obertura –EP, ABC i LR– o en un espai lateral –LV i LP.

eleccions municipals i autonòmiques del passat mes de maig per part de la Fiscalia i l'Advocacia de l'Estat, així com les reaccions i valoracions derivades d'aquest fet.

L'anàlisi se centrarà de manera més àmplia en la fase textual, on troba el seu camp d'actuació la pragmaestilística, sense perdre de vista el marc supra textual. De fet, es partirà d'aquesta etapa amb l'objectiu de fixar on i com es focalitzen els diferents centres d'atenció desenvolupats al llarg del text. Quasi la meitat dels diaris analitzats (LV, EpC i LE) ofereixen la informació condensada en una pàgina, mentre que la resta, amb els quatre editats a Madrid, amplien a dos (LR i LP) o tres (EP, ABC i EM) la superfície dedicada a donar compte dels fets i les seues implicacions. Aquesta extensió porta a quatre publicacions a incloure un cinyellet per a agrupar les informacions, un enunciat nominal que unifica el conjunt i, al mateix temps, incorpora un punt de vista.

Tots els periòdics, excepte EpC i EM, centren l'atenció de la informació principal –la que ocupa més espai o se situa en la primera pàgina de la seqüència– en el nombre de llistes d'ANV impugnades per la Fiscalia i l'Advocacia de l'Estat. Les dues publicacions, opten, en canvi, per destacar un tecnicisme legal en el procediment que porta al Tribunal Suprem a ajornar l'admissió dels recursos i reserven l'altra informació al cos de la notícia (EpC) o a un desglossat, també en la pàgina principal (EM).

Un primer acostament als titulars dels mitjans que coincideixen en la selecció mostra, però, diferències a l'hora d'interpretar els esdeveniments. D'una manera clara es pot observar com LR i ABC subratllen una aparent contradicció en la valoració de les candidatures a impugnar, mentre que els altres quatre coincideixen al manifestar que la petició d'impugnació afecta la meitat de les llistes i/o que açò inclou a les més importants. Com s'expressa textualment aquesta distinció?

LR i ABC trien una formulació semblant, amb un verb realitzatiu dèbil (admetre), i una estructura adversativa acompanyada de negació (però no), amb la que suggereixen que, malgrat constatar la relació entre les llistes presentades i el partit il·legalitzat, no s'impugnen totes les candidatures. Però hi ha més matisos a tindre en compte. Així, LR atribueix a HB –un antecedent de Batasuna– la iniciativa d'instrumentalitzar al seu servei un partit (“HB usa a ANV”), mentre que ABC ho presenta al revés, en termes de cessió. A més, malgrat que es coneix la xifra de candidatures que el Tribunal Suprem podria deixar fora, aquest últim prefereix un quantificador indefinit –“muchas de sus listas”–, en comptes de precisar el número exacte, un detall que col·lidiria amb la interpretació de la segona part de l'enunciat “pero no pide su ilegalización”.

Els altres quatre diaris es refereixen a l'acte d'impugnació amb una orientació semblant, però amb la introducció d'alguns detalls a tindre en compte: EP i LE se centren en el nombre de llistes qüestionades –“casi la mitad”–, mentre que LV i LP fan una lectura en termes qualitatius: el primer es refereix a “las principales listas” i el segon, en canvi, opta per un superlatiu en aposició que completa el titular: “El Gobierno impugna 122 de las 256 listas de Acción Nacionalista Vasca, las más importantes”. A més, és l'únic que situa el Govern com a autor de les impugnacions, impulsades també per la Fiscalia. Entretant, EpC i EM van un pas més enllà i focalitzen la informació en la instància judicial que ha de valorar les llistes, de manera que converteixen al Tribunal Suprem en subjecte de la seua informació, encara que amb diferències: EpC es mostra més sintètic i, al mateix temps, més categòric a l'hora de valorar tant els fets (“El Supremo retrasa el examen de ANV”), com les causes de la decisió (“por un defecto de forma”), una opció que EM rebaixa: “El TS aplaza la admisión a trámite de los recursos contra ANV al tener dudas sobre el procedimiento”). Malgrat que no la presenta com a peça central, EP destaca aquesta informació en una segona pàgina, amb unes particularitats que convé posar de manifest, ja que, si bé el subjecte coincideix, no ocorre el mateix amb l'objecte de l'acció: “pide al Gobierno y al fiscal que aclaren la vía de impugnación de ANV”. Com es refereixen les publicacions al número i criteris de la Fiscalia i l'Advocacia de l'Estat per a la impugnació de llistes d'ANV? Si bé totes inclouen en el primer paràgraf el còmput global de candidatures, no passa el mateix amb la interpretació de la decisió que ofereixen. Tant EP com LV subratllen a l'inici la importància de les llistes qüestionades i ho prioritzen sobre l'argumentació dels motius, que apareix, amb cites textuais del fiscal general, en els següents paràgrafs. Una opció diferent de la que plantegen ABC o LR, que desenvolupen el guió formulat en el titular per a deduir una mena de relació metonímica que hauria d'haver conduït als demandants de la part al tot. ABC arranca amb les xifres, com si es tractara dels resultats d'una competició esportiva (“Fiscalía 110; Abogado del Estado 122. Por fin”), acompanyades de l'expressió que dóna compte d'una certa espera a l'hora de “aclarar la incògnita” del nombre de llistes “que pretenden resucitar a la ilegal Batasuna”. Incidint en això, el segon paràgraf emfatitza que “le quedan otras 134 listas con las que podrá presentarse”. “Y entre ellas”, afig amb una copulativa a principi de l'oració, abans d'introduir un incís que recalca la idea a través d'una estructura paral·lela i una negació, “las que no han sido impugnadas ni por uno ni por otro”, indica –reforçant aquest punt de vista amb un adverb

focalitzador i diversos adjectius anteposats–, “se cuentan precisamente las que corresponden a los tradicionales y principales feudos de las ilegales HB, EH y Batasuna”. El tercer paràgraf torna a insistir en l’expressió d’impaciència (“Ayer también salieron por fin a la luz”) per a situar, no les raons per a impugnar, sinó “los argumentos con los que los dos demandantes justifican por qué no han solicitado la ilegalización de ANV o al menos han impugnado la totalidad de las listas de dicho partido”. Després de destacar que la decisió és considerada “cuestionable” pels juristes consultats –un detall a què no es torna a fer referència, l’autora diu que la Fiscalia “se esfuerza especialmente” a l’explicar les raons per a no ilegalitzar i apunta a les causes de la insistència, encara que amb la precaució d’un adverbí de dubte: “quizá más convencida de que ha optado por la vía correcta”.

No és fins al quart paràgraf quan reproduïx l’estructura del titular “admite que existen indicios”/ “Sin embargo” per a exposar, en el següent –després d’apel·lar al lector amb un: “¿Y esto por qué?”–, l’argumentació dels demandants. Amb el connector de conclusió “Así las cosas”, introdueix un incís juxtaposat que traïu a la llum –a través del “como si” i del condicional– opcions sobre les quals no es pronuncien el fiscal i l’advocat de l’Estat: “la impugnación de las candidaturas, *analizadas de una en una como si hubieran sido presentadas por agrupaciones* de electores y dejando de lado que pueda o no existir una estrategia de ANV dirigida a dejarse utilizar por Batasuna”. A través d’una estructura parentètica, l’autora deixa veure el seu punt de vista quan parafraseja un dels arguments: “Fiscal y abogado del Estado aseguran de que el procedimiento (...) también puede aplicarse –‘sin violencia’, dice de forma gráfica el representante legal del gobierno– a las listas de un partido político”. Més avant, un altre incís torna a posar de manifest aquesta presència: “Junto a esas pruebas, que vienen a demostrar la firme intención de Batasuna de participar de modo fraudulento en la convocatoria electoral”. Potser l’exemple més clar està en l’últim paràgraf, iniciat amb una concessiva i presentat com una espècie de conclusió de l’autora, que incideix en la idea del titular: “Pese a todo [és a dir, als arguments recollits en la informació] *en opinión de los demandantes* no hay pruebas suficientes para ilegalizar a ANV y sólo se puede acudir a impugnación de alguna de sus listas. Para ello, además, es necesario, según detalla el fiscal, que se cumplan dos requisitos”.

La Razón, per la seua banda, situa en el paràgraf inicial la doble orientació del titular. Indica que s’ha demanat la “ilegalización” de les candidatures “al reconocer la

contaminación por Batasuna”, una formació identificada novament amb un adjectiu anteposat “ilegalizada por su directa vinculación con ETA” i de la que, malgrat que “admiten” que “ha *utilizado* a ANV *para regresar a las instituciones* municipales y forales”, no s’actua, com posa de manifest l’última frase, que acompanya la preposició adversativa amb una negació, per a mostrar de manera eloqüent el punt de vista: “Pero ello no ha sido suficiente para impugnar la totalidad de sus listas al prevalecer el derecho constitucional de concurrir a los comicios”. Després de dedicar el segon paràgraf a una cita del Ministeri Públic introduïda novament pel verb admetre, en el tercer al·ludeix a l’excepcionalitat del procediment –impugnació de llistes en compte d’il·legalització del partit– a través de les expressions “sistema inédito” o “vacío legal”, que conclouen en el quart paràgraf amb una frase on contraposa la determinació amb l’opció de màxims: “La Fiscalía ha decidido usar este sistema en lugar de directamente ilegalizar el partido ANV”. Amb ella inicia un encadenament de deduccions filades a través de connectors com “de momento” i “de ahí que”, amb els que vincula les conclusions del fiscal amb la voluntat de l’esquerra abertzale, focalitzada amb un adverbi que estableix un nexa d’unió amb l’anterior: “Precisamente, la izquierda abertzale confía en que el vacío legal (...) sea suficiente para que el Supremo y el Constitucional le den la razón y no anulen las listas de ANV”. En els següents paràgrafs manté aquesta mateixa estructura a través de l’ús de concessives reforçades per un verb realitzatiu: “Pese a esgrimir la falta de tiempo para ilegalizar al partido, la Fiscalía recoge en su propia demanda una vía para anularlo. *Para ello, reconoce que*”. Novament, per a introduir els arguments d’una de les instàncies que impugna, reprén la contradicció del titular, reforçada en els dos casos per adverbis: “Por su parte, la abogacía del Estado coincide igualmente en la utilización de ANV por Batasuna (...). Sin embargo sólo impugna aquellas candidaturas (...)”. També *La Razón* opta per una espècie d’estructura circular que tanca la notícia amb la conclusió arreplegada en l’encapçalament i el text; en aquesta ocasió accentuada per un marcador de reformulació i presentada en l’orde invers: “Es decir, insiste en que no hay pruebas sobre las que sustenta una impugnación global que impida a ANV concurrir a las elecciones, pese a reconocer que un número importante de sus listas está utilizado por Batasuna”.

El Mundo dedica la primera part del desglossat on arreplega la informació a donar compte de les llistes i el percentatge de candidatures afectades i inclou dades que els anteriors havien obviat, a través d’un modalizador que reforça l’assertió, un connector

causal i un verb marcat: “Son, sin duda, las impugnaciones jurídicamente más complejas de las acometidas hasta ahora porque se refieren a un partido legal que en sus estatutos repudia la violencia”. Després, no obstant això, introdueix una adversativa que situa en primer pla l’argument contrari: “Pese a ello, la Fiscalía y la Abogacía del Estado creen disponer de pruebas e indicios suficientes para que el Supremo declare que la pretensión de Batasuna respecto a ANV es ‘fagocitar y hacer suyas algunas de las candidaturas de este pequeño partido’, indica el abogado del Estado”.

Un detall a tindre en compte en la referència al nombre de llistes a impugnar són els termes davall els quals es presenten. ABC i LR, en sintonia amb la línia adoptada, eviten donar percentatges de candidatures o poblacions afectades. No així EM, que ofereix una segona informació sobre el tema [*“Más del 70% de los vascos y navarros no podrán votar a ANV por la impugnación del Gobierno”*]. En ella, cita fonts del Govern per a subratllar la idea del titular i assenyalar l’interés d’aquest per a posar-ho de manifest: “Son 122 las candidaturas de ANV impugnadas, pero el Ejecutivo pone el acento en que, entre ellas, están dos de las tres capitales vascas (...). De ahí, *aseguran estas fuentes*, es imposible concluir que se cumple un plan de ETA, como el atribuido a Mikel Antza para estar presente en las instituciones”. El punt de vista del periodista es manifesta en apreciacions introduïdes per adverbis: “Hace ya 15 días que el Gobierno decidió que no procedería contra ANV”; focalitzades a principi de frase i reforçades per una estructura adversativa: “Expresamente se consideró inviable política y jurídicamente una impugnación global para que la rechazara luego el TC, aunque así se evitara el *desgaste*. El seguro revés en el TC sería negativo”.

Las Provincias, per la seua banda, porta al lead el nombre de llistes impugnades i l’argument de fons, encara que, seguint una estructura de piràmide invertida, no ho desenvolupa fins a la segona meitat de la notícia. Abans analitza les implicacions de la decisió amb arguments que estan lluny dels exposats per ABC, com revela l’ús de la comparació, el nexa causal i la concessiva acompanyada d’un superlatiu: “El impacto de la decisión es más cualitativo que cuantitativo porque, si bien se pide la anulación de cerca del 40% de las 256 candidaturas del partido nacionalista, la reclamación va dirigida a las más emblemáticas en términos políticos”. També, a diferència del diari editat a Madrid –que pertany al grup Vocento–, LP centra l’atenció en les instàncies que no podran tindre representació d’ANV i ho introdueix amb una enumeració reforçada per l’adverbi: “ya no contarán”. La mateixa línia es manté en el quint paràgraf, quan

assenyala que “sólo Pamplona de entre las capitales tendrá candidatura” i segueix l’enumeració amb un llistat de negacions: “No pasaron este filtro [del fiscal i l’advocat de l’Estat] listas de ANV en *localidades tan renombradas como* (...) ni (...) ni (...)”.

Un altre aspecte destacat amb notícies o desglossat per sis diaris és l’informe presentat pel Partit Popular al Tribunal Suprem per a demanar la il·legalització d’ANV. La diferència de punts de vista s’expressa, per exemple, si es comparen els titulars de LR i EP. El primer investeix d’una certa pompa aquest acte amb l’elecció d’un verb i d’una proposició subordinada adjectiva que atorga valor al document: “El PP eleva al TS un informe que justifica la ilegalización de la marca abertzale”. No en va, l’autor del text veu “un completo informe a con varios documentos anexos” on altres aprecien un “voluminoso escrito” (EP) o “un documento, de 33 folios” (ABC), i agrega, abans d’iniciar una enumeració: “Y para demostrar que ANV ha sido instrumentalizada por ETA-Batasuna se aportan las siguientes pruebas”. Al final del recompte recalca la idea amb una estructura focalitzada: “La conclusión es que se usa un partido inscrito en el Registro para continuar o suceder a Batasuna”.

En canvi, EP centra els seus dubtes sobre la validesa de l’informe en un adjectiu anteposat i en un verb més neutre: “El PP presenta supuestas pruebas para que la Sala del 61 actúe de oficio”. La resta opta per verbs i detalls que matisen de forma important els continguts. ABC i EpC consideren que el gest del PP és una petició, mentre que EM ho interpreta amb un grau més d’insistència i concreta les causes: “El PP incita al Supremo a actuar de oficio frente al ‘fraude’ de ETA y del Gobierno”. LV, en canvi, subratlla la urgència de la petició i ho reforça amb una frase juxtaposada: “El PP insta al Supremo a que ilegalice a ANV *de oficio, al margen de la posición del fiscal*”.

Les motivacions atribuïdes al PP també són diverses. Per a LV, amb aquest acte, la formació “quema su último cartucho”, una metàfora que reforça amb una expressió col·loquial i la negació: “intentan apuntarse un tanto. Que ANV sea ilegalizada, por lo que ha hecho el PP, no el Gobierno”. I afig: “Para ello, el PP decidió dar ayer el primero paso, salga bien o no”. *El País*, en una línia semblant, delimita els riscos assumits: “el PP prefirió evitar el varapalo jurídico [d’intentar impugnar les llistes pel seu compte]. Sin embargo, el principal partido de la oposición no ha querido quedarse quieto ante la evidencia de que el fiscal general sólo iba a recurrir una parte de las candidaturas de ANV”. LR i EpC recorren a les paraules del portaveu del PP que ha presentat l’informe per a justificar l’acte. El primer parla d’un “movimiento de ficha” que s’explica “ ‘en la

obligación de colaborar para frenar una ‘operación a gran escala de ETA’ para volver a las instituciones”, mentre que el segon li dóna un matís irònic a la declaració, al canviar la nominalització per una manifestació entrecomillada: “El PP comunicó ayer que se siente ‘obligado a colaborar’ para que Batasuna no pueda concurrir a las elecciones”.

El Mundo, per la seua banda, subratlla la controvèrsia amb un paral·lelisme, una mena de discurs indirecte, reforçat a través de frases fetes i de l’adjectivació: “Unos dirán que ha sido una *reacción mediática y a la desesperada* (...) Otros, que la iniciativa esconde una *planificada estrategia jurídica* encaminada a *colarse en las grietas que vienen minando la unidad* de la Sala del 61”, abans de fer explícita la seua interpretació: “El hecho es que el Partido Popular presentó ayer (...) un documento sin precedentes, tanto en su contenido como en su propósito (...) un documento copioso de datos, números y fechas, con el que el PP (...) hacía un guiño al Supremo para que actúe de oficio frente al ‘paripé’ que, a su juicio, representa la escrupulosa selección de impugnaciones anunciado por la Fiscalía”. Aquest text inclou diverses postilles a les declaracions: “Así lo reconocía, sin remilgos, el propio Astarloa”; “ ‘El Tribunal Supremo puede actuar de oficio (...)’, llegó a declarar”; “Pero por si la Sala del 61 no estimara pertinente esta interpretación, Astarloa cubrió las espaldas de su partido”, o el metafòric incís que focalitza la frase següent: “Caminando sobre una alambrada sembrada de pinchos, el responsable de la política judicial del PP *sorteó también* el precedente del rechazo”. A més, reformula la proposta del PP amb un marcador de conclusió, una estructura catafòrica paral·lela que serveix per a recalcar: “En todo caso, lo que los *populares* ‘acreditaron’ ayer ante las instituciones no es sólo el “fraude” de ETA (...). Además, lo que los *populares* vinieron a denunciar ayer fue el propio ‘fraude a la ley de partidos’ ”.

Les diferents interpretacions dels periodistes es fan patents en la forma de referir-se a l'article que Astarloa presenta com a justificació d'una actuació d'ofici per part del Tribunal Suprem. Així, *La Razón* manifesta: “El principal partido de la oposición creo incluso que el Supremo puede actuar de oficio en ejecución de la sentencia que sirvió para ilegalizar Batasuna”, i també *ABC* recalca la seguretat: “Astarloa expresó su convencimiento de que el artículo 12 de la ley (...), *no sólo* habilita, *sino* que obliga al TS a actuar de oficio”. Entretant, *EpC* es mostra més caut, a través d'una estructura adversativa que revela les dificultats d'aquesta estratègia: “El dirigente popular admitió que son la fiscalía y la Abogacía del Estado (...) pero consideró”, mentre que *El País* qüestiona directament la viabilitat: “Por eso Ignacio Astarloa, secretario de Justicia del

PP, presentó ayer ante la Sala del 61 del Supremo, la que debe decidir sobre la ilegalización, un voluminoso escrito con decenas de pruebas para que la sala pueda utilizarlas para actuar de oficio, algo inusual ante un tribunal". *La Vanguardia*, per la seua banda, incideix en la voluntat dels populars. Opta per una estructura fragmentada, introduïda per una copulativa, amb una catàfora que serveix per a cridar l'atenció sobre la primera frase, mentre la segona ofereix nous matisos: "Y es lo que el PP quiere. Que el Supremo, de oficio, en ejecución de la sentencia de ilegalización de Batasuna, ilegalice ahora, sin nuevo procedimiento, a ANV como sucesora de aquella, en aplicación del artículo 12 de la ley de Partidos". L'inici de la informació resultava eloqüent, com demostra una estructura catafòrica com la següent, reforçada per l'adverbi: "El PP ya ha dictado sentencia: 'ETA va a estar en las elecciones porque Zapatero quiere'. Lo dijo el secretario de libertades públicas, Ignacio Astarloa".

Si el desglossat serveix per a cridar l'atenció sobre un detall que d'altra manera es diluiria en el text, resulta revelador observar en quins assumptes centren l'interés preferent els periòdics. Així, només la meitat d'ells situa en un primer pla la negativa del Suprem a cedir el cens electoral a les llistes suspeses, mentre que la resta a penes li dedica unes frases (EP, EpC i LV) o simplement no ho menciona (EM). De nou, els titulars dels desglossats delimiten els punts de vista, que oscil·len entre la rotunditat de LR, que nega qualsevol possibilitat d'obtindre aquestes dades a través del "no" anteposat al verb accedir: "Las listas suspendidas no accederán al censo electoral", a l'opció de LE i LP, que rebaixen la força d'aquest recurs al situar com a subjecte al Suprem i com a eix de l'acció l'entrega de les dades censals. *ABC* es desmarca en forçar el titular amb un condicional: "El censo electoral podría llegar a manos de ANV", una circumstància que l'obliga a prendre la senda argumentativa per a justificar aquest enunciat. Després d'explicar la mesura cautelar, l'autor del text introdueix un canvi argumentatiu a través del connector d'oposició: "Sin embargo, el abogado del Estado introdujo ayer una particularidad: el censo no debe caer en manos (...), pero sí en las de los candidatos que se presentan en las otras 134". Dit açò, assenyala amb un marcador de reformulació una conclusió inicial: "Es decir, a expensas de lo que decida el Tribunal Supremo, ANV podrá acceder al censo electoral". La segona, tanca el desglossat, subratllada per un marcador de certesa: "De hecho, AS es Batasuna/ETA".

Aquesta identificació gràfica entre la formació il·legalitzada i la banda terrorista, que apareix també en el cinyellet, és recurrent en un altre dels desglossats d'*ABC*, que titula:

“ANV recuperará para ETA sus principales feudos históricos”. En aquest text, recorre a un lèxic connotat del que prescindeixen la resta de periòdics i a connectors d’oposició per a advertir que “ETA/Batasuna está en disposición de recuperar (...) la mayoría de sus tradicionales ‘feudos’ en el País Vasco”. Així parla de “ciutats sense llei”, “candidatura tapadera”, “alcalde al servicio de ETA”, “colar candidaturas”, pobles sotmesos “a la tiranía de ETA-Batasuna”, “partido satélite” o “bastiones tradicionales de los pro etarras”, mentre reforça la tesi del titular a través de causatius (ja que) o contrastatius (no obstant això, però sí o mentre). El punt de vista té poc a veure amb el que ofereix EP a l’abordar quantes poblacions governades per Batasuna comptaran amb candidatura d’ANV. El titular de la notícia ja posa de manifest aquesta divergència: “ANV podrá concurrir en 40 de los 62 municipios que gobernó Batasuna”. En aquest cas, s’opta per un lèxic menys connotat, amb connectors contrastatius més al servei de la comparació entre ciutats² que de l’argumentació sobre l’amenaça expressada per ABC³. Serveix com a exemple la presentació que fa cadascun d’ells de les llistes.

Mentre EP opta per una exposició més asèptica: “En Alava, la lista de ANV de uno de los dos municipios en que gobernó Batasuna, Legutiano, ha sido impugnada. La otra, la de Llodio, ha quedado exenta”, ABC afig incisos valoratius reforçats a través de la focalització o els adverbis en *-ment*: “En el territorio histórico de Álava, ETA-Batasuna pierde opciones de recuperar la alcaldía de Legutiano, doblemente impugnada. Sin embargo, ha conseguido que la candidatura de ANV pase el filtro para presentarse en Llodio, otro municipio tradicionalmente clave para la coalición de Otegi y compañía. Durante muchos años fue su alcalde (...), ex miembro de la mesa nacional que se vio implicado en la mediación de algunos secuestros de ETA. Llodio es el único enclave de Batasuna en una provincia poco ‘abertzale’ ”. El mateix ocorre al referir-se a Navarra. On ABC presenta que “el abogado del Estado y la Fiscalía han impugnado la candidatura de ANV a Echarri Aranaz, un pueblo sometido durante años a la tiranía de ETA-Batasuna”, EP parla de “la más simbólica” de les llistes impugnades en aquest territori. Tampoc coincideix el punt de vista a l’interpretar la decisió contrària. ABC afig al final de la frase anterior: “Sin embargo, la denominada ‘izquierda abertzale’ está

² Entre els exemples destaca: “Sin embargo, han quedado libres de impugnación las listas de ANV en otros cinco municipios vizcaínos en los que gobernó Batasuna” o “Sin embargo, la lista de Acción Nacionalista Vasca de cuatro poblaciones importantes, como Tolosa, Andoain, Aretxabaleta y Astigarra han sido impugnadas”.

³ Al costat d’aquesta informació, EP inclou el desglossat: “Impugnados pese a condenar el terrorismo”.

en disposición de recuperar su plaza de Leiza”; EP, en canvi, recorre a una introducció més neutra: “Han quedado libres las listas de cinco municipios importantes: Alsasua, Leitza, Vera de Bidasoa, Irurtzun y Berrioza”.

Respecte als desglossats, resulta cridanera la concordança en la decisió d’incloure dues informacions de les quals altres mitjans no es fan eco. La primera d’elles, que només recullen ABC i LR, es refereix a la denúncia d’amenaçes a un membre del PP. Amb un titular en estil nominal “Amenazas de ANV a Arenas”, LR es limita a arrebregar la denúncia, mentre que ABC va més enllà i, després del titular “Un candidato de ANV insulta a Arenas en Rentería”, estableix una relació directa entre les impugnacions i l’acció. Els recursos emprats són diversos: des de l’adverbi focalitzador a principi de l’oració (“Poco han tardado”) a la digressió (“ejercitar el que ha sido, y sigue siendo, indiscutible estilo de los batasunos”) o l’exposició oratòria a manera de reformulació, acompanyada d’un lèxic connotat (“esto es, una mezcla de chulería aderezada con insultos y amenazas”). Després de recalcar que “lo puso ya en práctica el cabeza de lista de ANV en Rentería”, llança una conclusió final en què contrasta l’ús de la modalitat assertiva amb un adverbi propi de les interrogatives: “Acaso Murua ‘celebraba’ de esta manera el hecho de que la lista de ANV en Rentería no ha sido objeto de proceso de impugnación por la Fiscalía General del Estado”. La segona de les informacions es refereix a les declaracions del PNB sobre els motius de les impugnacions. EM i ABC ofereixen titulars pràcticament idèntics, en els que coincideixen subjecte i verb d’atribució (El PNB insinua), però no l’objecte, que per al segon és “un pacto PSOE-Batasuna sobre el proceso electoral” i per al primer “un pacto entre el Ejecutivo y Batasuna”. Ja en el text, ABC apunta directament a unes raons (“PSOE y Batasuna han pactado la forma en la que el entorno político de ETA pueda presentarse a las próximas elecciones, ‘con el menor desgaste posible’ para ambos”); mentre EM ho mostra de forma més matisada: en el primer paràgraf se centra únicament en el “pacto alcanzado por la izquierda *abertzale* con el Partido Socialista” i no és fins al tercer quan, després d’una sèrie d’incisos, una locució de mode i a través del condicional, apunta a l’objectiu del mateix: “Sin apartarse un ápice de la postura crítica que el PNV ha mantenido desde el primer día respecto a la ley de partidos, Urkullu expuso la complicada situación que a estas alturas del frustrado proceso de paz se plantea tanto para el PSOE como para Batasuna y planteó, con algún rodeo, si ambas formaciones ‘cautivas de su pasado y ante el vértigo del futuro’, no habrán acordado gestionar la situación ‘con el menor

gasto posible' ". Insisteix, a més, a apel·lar a l'autoritat de la font, a través d'expressions com "una voz autorizada" o "presidente de la poderosa organización vizcaína y mano derecha de Josu Jon Imaz".

Però si hi ha una qüestió que revela la manera de veure la realitat dels diferents mitjans, és la identificació d'ANV. LP la presenta com el "partido fundado en 1930"; EP, amb una identificació anteposada: "el partido legal Acción Nacionalista Vasca" i LR amb una estructura anafòrica que també crida l'atenció sobre aquest punt: "La Ley de Partidos Políticos no prevé la anulación de listas de un partido legal y ANV lo es desde 1977". En EM s'observen dues identificacions; una primera més neutra: "ANV, un partido creado en los años 30, que en 1980 se integró en la coalición Herri Batasuna, en la que estuvo hasta 2002"; i una segona que suma incisos per a reforçar la tesi oposada a la il·legalització: "En el caso de ANV, el Gobierno valora que tiene más de 75 años de historia; que el Estado, con el apoyo del Supremo y con el Ejecutivo del PP, le restituyó bienes incautados en la Guerra Civil; que rechaza expresamente la violencia; tiene actividad interna con funcionamiento democrático; sus dirigentes no han sido condenados por terrorismo y no hay prueba de que su actividad sea contraria a principios constitucionales". En les antípodes se situa ABC, que es recolza en incisos, connectors argumentatius i una estructura parentètica per a traçar un perfil diferent: "La Fiscalía añade como indicio un dato 'histórico' sobre ANV (...). Se trata de la desvinculación orgánica de ANV respecto de Batasuna (hasta el nacimiento de la formación ilegal, ANV estaba integrado en HB), desvinculación que, sin embargo, no se tradujo en un distanciamiento real, como sí ocurrió con Aralar. De hecho, hasta hoy se ha mantenido la 'intonía política entre ambas formaciones' ".

3. Conclusions

Des de la seua talaia particular, els mitjans ofereixen versions diverses de la realitat social de què pretenen donar compte i aquesta configuració se sustenta, sobretot en la premsa escrita, en una base lingüística. Les notícies analitzades parteixen de les mateixes dades constatables, de les mateixes decisions jurídiques, de les mateixes declaracions públiques. I, no obstant això, sobre el paper, eixa homogeneïtat es manifesta com una suma diversa, com un ventall heterogeni en què l'angle des del qual s'observa eixa realitat gradua la imatge que s'ofereix d'ella. No es tracta –en la majoria de casos– de diferències abismals, de lectures que xoquen fins a reduir-se a l'absurd,

sinó, més aviat, de matisos, de versions que subtilment introdueixen pinzellades on es filtra la veu del periodista, argumentacions i focalitzacions que mostren com en el text periodístic existeix sempre –també en eixe gènere que alguns s’entesten a convertir en símbol d’objectivitat– una mirada subjectiva que travessa les estretes línies de cinc columnes. Però, com es manifesta, a través de quins recursos es fa patent? De vegades és una qüestió de lèxic, d’elecció d’un substantiu més o menys connotat, mentre que en altres es tracta d’una partícula, un adverbi que indica al lector com ha de llegir una determinada frase. També un adjectiu anteposat, una metàfora o una locució de mode o intensitat contribueixen a deixar patent l’empremta del periodista. Però si alguna cosa es revela especialment productiva en els textos són els focalitzadors, les estructures que modifiquen l’ordre natural i desplacen un element en la seqüència per a posar-ho en relleu. Com les oracions adversatives, que marquen un gir argumental i orienten el discurs cap a àmbits més interessants per al periodista. I, en menor grau, les oracions concessives, que s’uneixen a un ús més ampli de connectors i marcadors de contrast, causa o conseqüència –vinculats als gèneres argumentatius–, a través dels quals l’autor va modulant el seu relat, comprometent inexorablement el *què diu* a *com ho diu*.

Bibliografia

- Bassols, M. i Torrent, A. (1996). *Models textuels. Teoria i pràctica*. Vic: Eumo.
- Burguet, F. (1997). *Construir les notícies*. Barcelona: Dèria Editors.
- Chillón, A. (1999). *Literatura y periodismo. Una tradición de relaciones promiscuas*. Bellaterra/Castelló de la Plana/València: Universitat Autònoma de Barcelona/Servei de Publicacions de la Universitat Jaume I/Publicacions de la Universitat de València.
- Fuentes Rodríguez, C. (1998). *El comentario lingüístico textual*. Madrid: Arco.
- Fuentes Rodríguez, C. (1999). *La organización informativa del texto*. Madrid: Arco.
- Gutiérrez Ordóñez, S. (1997). *Temas, remas, focos, tópicos y comentarios*. Madrid: Arco.
- Gomis, Ll. (1987). *El medio media. La función política de la prensa*. Barcelona: Mitre.
- Martínez Albertos, J. L. (1991). *Curso general de redacción periodística*. Madrid: Editorial Paraninfo.
- Núñez Ladevéze, L. (1991). *Manual para periodismo*. Barcelona: Ariel Comunicación.
- Palau, D. (2005). *Els estils periodístics. Maneres diverses de veure i construir la realitat*. València: Publicacions de la Universitat de València.
- Salvador, V. (2000). “L’estil nominalitzat”, en: *Caplletra* 29: 69-82.